

Електронне наукове фахове видання "Ефективна економіка" включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Наказ Міністерства освіти і науки України від 29.12.2014 № 1528)

**Ефективна
ЕКОНОМІКА**

Дніпровський державний
аграрно-економічний
університет

Видавництво ТОВ «ДКС-центр»

1 0 0 0 0 0 0 1

УДК 338.43

Є. А. Назаренко,

магістр гр. Мг УФЕБ-1-15

Дніпропетровський державний аграрно-економічний університет

АНАЛІЗ ПОКАЗНИКІВ ДІЯЛЬНОСТІ АГРАРНОГО ПІДПРИЄМСТВА В КОНТЕКСТІ ЙОГО ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ

E. A. Nazarenko,

MA of gr. Mg UFEB-1-15,

Dnipropetrovs'k State University of Agriculture and Economics

INFLUENCE OF AGRICULTURAL ENTERPRISE INDICATORS ON ITS ECONOMIC SECURITY

В статті досліджено питання впливу показників діяльності аграрного підприємства, а саме розміру валової продукції та посівної площі, урожайності і валового збору продукції на рівень його економічної безпеки. Визначено, що головна мета економічної безпеки підприємства полягає в гарантуванні його стабільного і максимально ефективного функціонування.

The questions of influence of agricultural enterprises indicators are investigated in the article, namely the size of the gross output and the crop area, yield and gross yield of products at the level of its economic security. It was determined that the main purpose of economic security of the enterprise is to ensure its stability and the most effective operation.

В статье исследованы вопросы влияния показателей деятельности аграрного предприятия, а именно размера валовой продукции и посевной площади, урожайности и валового сбора продукции на уровень его экономической безопасности. Определено, что главная цель экономической безопасности предприятия заключается в обеспечении его стабильного и максимально эффективного функционирования.

Ключові слова: валова продукція, економічна безпека, абсолютний приріст, динаміка, господарська діяльність.

Key words: gross output, economic security, absolute growth, dynamics, economic activities.

Ключевые слова: валовая продукция, экономическая безопасность, абсолютный прирост, динамика, хозяйственная деятельность.

Постановка проблеми. Забезпечення економічної безпеки аграрного підприємства в сучасних умовах господарювання набуває надто важливого значення. Використання системи забезпечення економічної безпеки цих суб'єктів господарювання дозволить забезпечити раціональне функціонування підприємств, фірм, господарств, приймати активні управлінські рішення щодо виведення економіки з кризового стану [2, с. 89-90]. Прийняття рішення щодо напрямів стратегічного розвитку аграрних підприємств спирається на результати аналізу їх господарської діяльності, в тому числі і аналізу впливу показників діяльності такого підприємства на його економічну безпеку. З огляду на це, метою такого аналізу є визначення поточного та перспективного рівнів економічної безпеки, а також виявлення складових, які знижують її ступінь.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вагомий внесок у дослідження проблеми економічної безпеки держави та підприємництва зробили вітчизняні вчені: Зубок М. І. [1], Довбня С. Б. [2], Користін О. Є. [3], Шликов В.В. [6], Яремова М.І. [7]. Зусиллями багатьох учених розроблено економічні, правові та інституційні засади гарантування економічної безпеки підприємства, окреслено головні принципи та напрями вдосконалення системи управління економічною безпекою підприємства в ринковій та перехідній економіках, розвинуто теорію фінансової стійкості підприємств в умовах глобалізації та інноваційного типу економічного розвитку.

Постановка завдання. Головна мета – визначення рівня впливу абсолютних показників діяльності аграрного підприємства на рівень його економічної безпеки.

Виклад основного матеріалу дослідження. Об'єктивне дослідження економічної безпеки аграрного підприємства є неможливим без ґрунтовного аналізу стану та головних тенденцій його розвитку. Отже, для формулювання ґрунтовних та об'єктивних висновків щодо стану економічної безпеки є необхідним вивчення сучасного стану розвитку [7, с. 283-284].

Одним з найважливіших показників, що відображують стан сільського господарства є вихід валової продукції. Валова продукція може розраховуватись на 100 га сільськогосподарських угідь, на 1 працівника, на 1 люд.-год. Під валовою продукцією розуміють кількість виробленої продукції у господарстві протягом певного періоду.

Так як вихід валової продукції здатний до коливань, тому його буду аналізувати за 5 років. Для цього існують такі показники: абсолютний приріст, ц з 1 га; темп зростання, %; темп приросту, %; абсолютне значення 1% приросту, які розраховуються базисним або ланцюговим методами [5, с. 264]. Дані показники розглянемо в таблиці 1.

Визначимо рівень ряду: $\bar{\sigma} = \frac{\sum \sigma}{i} = \frac{975}{5} = 195$ тис. грн.

Розрахуємо середнє значення абсолютного приросту:

$A_{\text{пр}} = (164,31 - 137,34 - 91,9 - 37,91) / 5 = -102,84$ тис. грн.

Розрахуємо середнє значення темпу зростання:

$T_{\text{зр}} = \sqrt[5]{147,78 / 250,63} \times 100\% = \sqrt[5]{0,5896} \times 100\% = 0,7679 \times 100\% = 76,79\%$

Середнє значення темпу приросту:

$$T_{\text{пр}}=76,79\%-100\%=-23,21\%$$

Таблиця 1.

Показники динаміки валової продукції сільського господарства на 100 га сільськогосподарських угідь середньостатистичного аграрного підприємства

Роки	Валова продукція на 100 га с. г. угідь, тис. грн.	Абсолютний приріст, тис. грн.		Темп зростання, %		Темп приросту, %		Абсолютне значення 1% приросту, тис. грн.
		Базисний	Ланцюговий	Базисний	Ланцюговий	Базисний	Ланцюговий	
1	250,63	-	-	-	-	-	-	-
2	113,29	-137,34	-137,34	0,45	0,45	-99,55	-99,55	2,51
3	277,60	26,96	164,31	1,11	2,45	-98,89	-97,55	1,13
4	185,69	-64,94	-91,90	0,74	0,67	-99,26	-99,33	2,78
5	147,78	-102,85	-37,91	0,59	0,80	-99,41	-99,20	1,86

З розрахованих вище даних $A_{\text{пр}}=-102,84$ тис. грн. Тобто кожного року кількість валової продукції сільського господарства на 100 га сільськогосподарських угідь зменшується в середньому на 104,84 тис. грн. Середній заробіток валової продукції на 100 га сільськогосподарських угідь за період з п'яти становить 195 тис. грн.. Встановлено, що максимальний показник валової продукції на 100 га сільськогосподарських угідь був у третьому році і він склав 277,6 тис. грн., мінімальний у другому році – 113,29 тис. грн. Вихід валової продукції на 100 га сільськогосподарських угідь зменшився у п'ятому році порівняно з першим роком на 102,85 тис. грн. Абсолютне значення 1 % приросту зменшилось з 2,51 тис. грн. в другому році до 1,86 тис. грн. в п'ятому році.

Вирівнювання динамічного ряду за параболою другого порядку дослідимо на прикладі даних виходу валової продукції сільського господарства на 100 га сільськогосподарських угідь в аграрному підприємстві за п'ять років [4, с. 85]. Підсумкові дані перенесемо в систему рівнянь з трьома невідомими параметрами:

$$975=5a_0+15a_1+55a_2$$

$$2791,69=15a_0+55a_1+225a_2$$

$$9867,83=55a_0+225a_1+979a_2$$

Розділивши кожне рівняння на коефіцієнт за a_0 тобто перше - на 5, друге – на 15, третє – на 55, матимемо:

$$195=a_0+3a_1+11a_2$$

$$186,11=a_0+3,67a_1+15a_2$$

$$179,42=a_0+4,09a_1+17,8a_2$$

Від другого рівняння віднімаємо перше, а від третього – друге:

$$-8,89=0,67a_1+4a_2$$

$$-6,69=1,09a_1+6,8a_2$$

Рівняння поділимо на коефіцієнт за a_1 , тобто перше - на 0,67, друге – на 1,09.

$$-13,27=a_1+5,97a_2$$

$$-6,14=a_1+6,24a_2$$

Від другого рівняння віднімаємо перше:

$$7,13=0,27a_2$$

$$a_2=26,41$$

Для обчислення параметра a_1 підставимо в одне із попередніх рівнянь значення параметра a_2 :

$$-13,27=a_1+5,97 \times 26,41$$

$$-13,27=a_1+157,67$$

$$a_1 = -13,27 - 157,67 = -170,94$$

Щоб визначити параметр a_0 , підставимо в одне із проміжних рівнянь значення параметрів a_1 і a_2 :

$$195=a_0+3 \times (-170,94)+11 \times 26,41$$

$$195=a_0-512,82+290,51$$

$$a_0=195+512,82-290,51=417,31$$

Отже, рівняння параболи другого порядку, яке характеризує вихід валової продукції сільського господарства на 100 га сільськогосподарських угідь в аграрному підприємстві за п'ять років має такий вигляд:

$$\tilde{y}_t = 417,31 - 170,94t + 26,41t^2$$

Це означає, що в попередньому році, тобто році, який передує початку наших досліджень, вирівняний вихід валової продукції сільського господарства на 100 га сільськогосподарських угідь в аграрному підприємстві становив 417,31 тис. грн. Початкова швидкість зниження валової продукції сільського господарства -170,94 тис. грн., а середнє прискорення зміни щорічного виходу валової продукції 26,41 тис. грн.

Підставляючи в рівняння $\tilde{y}_t = 417,31 - 170,94t + 26,41t^2$ по чергово значення t для відповідного року, дістанемо вирівняні значення виходу валової продукції на 100 га с.г. угідь: \tilde{y}_t

$$1 \text{ рік: } \tilde{y}_t = 417,31 - 170,94 \times 1 + 26,41 \times 1^2 = 272,47 \text{ тис.грн.}$$

$$2 \text{ рік: } \tilde{y}_t = 417,31 - 170,94 \times 2 + 26,41 \times 2^2 = 181,07 \text{ тис.грн.}$$

$$4 \text{ рік: } \tilde{y}_t = 417,31 - 170,94 \times 4 + 26,41 \times 4^2 = 156,11 \text{ тис.грн.}$$

$$5 \text{ рік: } \tilde{y}_t = 417,31 - 170,94 \times 5 + 26,41 \times 5^2 = 222,86 \text{ тис.грн.}$$

Правильність розрахунків перевіряють порівнянням суми фактичних рівнів із сумою вирівняних рівнів. При цьому сума емпіричного ряду (Σy) має дорівнювати сумі рівнів теоретичного ряду динаміки ($\Sigma \tilde{y}_t$).

$$\Sigma y = \Sigma \tilde{y}_t; 975 = 975$$

Ці суми збігаються, отже це означає що розрахунки виконані вірно.

Аналізуючи господарську діяльність аграрного підприємства, визначають, як змінилися обсяг виробництва валової продукції, ціни реалізації, продуктивність праці порівняно з минулими роками, планом або аналогічними показниками інших підприємств. Для цього застосовують індекси [5, с. 301].

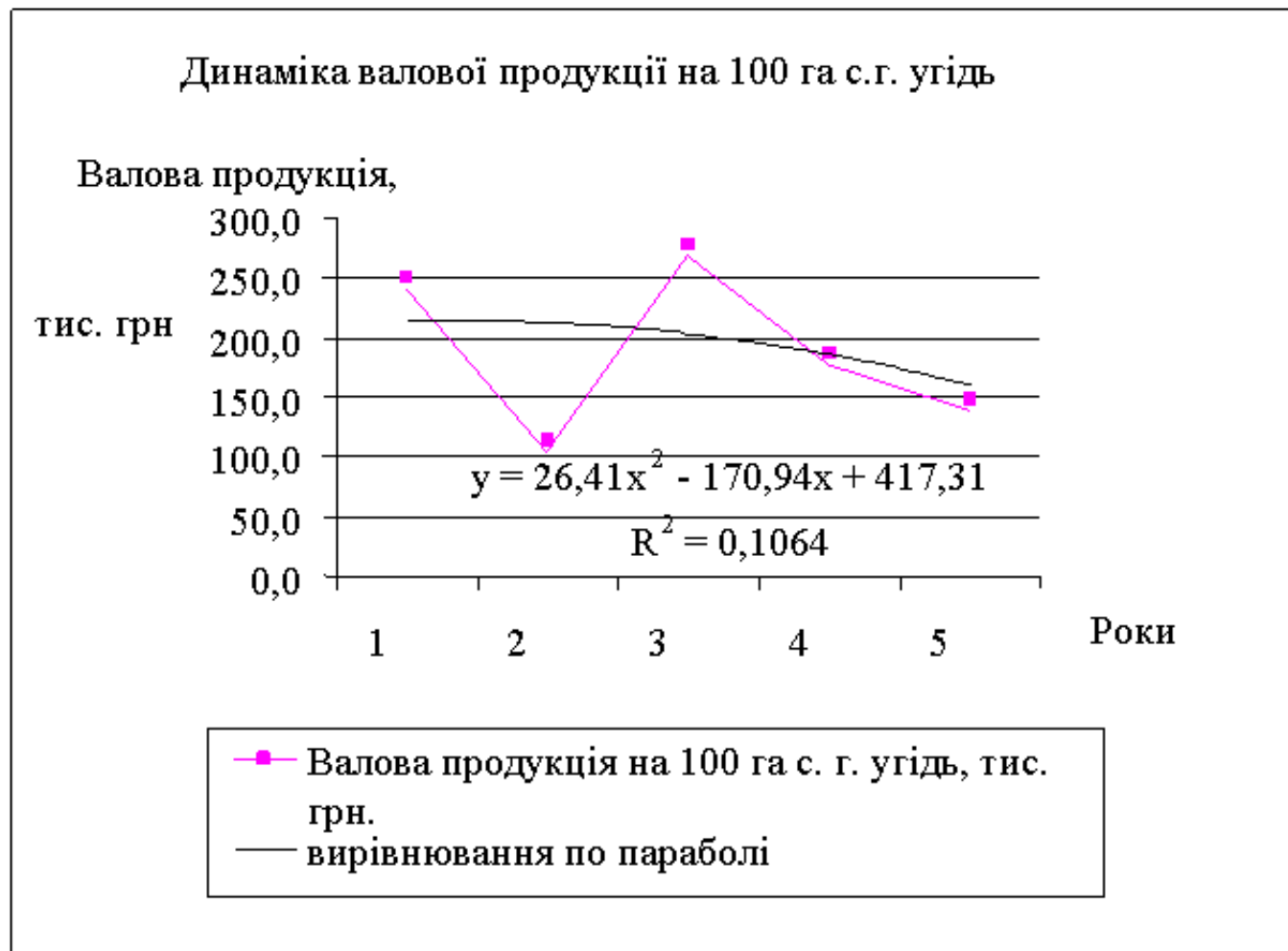

Рис. 1. Аналітичне вирівнювання виходу валової продукції сільського господарства на 100 га сільськогосподарських угідь досліджуваного підприємства

За допомогою індексного методу аналізу, який ми використали, оцінюють вплив окремих факторів на зміну результативного показника у відносному й абсолютному виразі. Для індексного аналізу факторів використовують лише ті індекси, які економічно пов'язані.

Для проведення індексного аналізу необхідні показники: посівна площа, урожайність, валовий збір (табл.2).

Середня урожайність сільськогосподарських культур

$$\text{у базисному році } \bar{y}_0 = \frac{\sum y_0 S_0}{\sum S_0} = \frac{171651}{4796} = 35,79 \text{ ц/га;}$$

$$\text{у звітному році } \bar{y}_1 = \frac{\sum y_1 S_1}{\sum S_1} = \frac{225298}{4557} = 49,44 \text{ ц/га.}$$

Таблиця 2.

Індексний аналіз посівної площі, урожайності і валові збори сільськогосподарських культур

Культура	Посівна площа, га		Урожайність, ц/га		Валовий збір, ц		
	у базисному році	у звітному році	у базисному році	у звітному році	у базисному році	у звітному році	умовний
	S_0	S_1	y_0	y_1	$y_0 S_0$	$y_1 S_1$	$y_0 S_1$
Озима пшениця	1178	1291	42	53,4	49476	68939	54222
Кукурудза на зерно	2812	2264	37,4	57,6	105169	130406	84674

Соняшник	806	1002	21,1	25,9	17007	25952	21142
Разом	4796	4557	-	-	171651	225298	160038

Для оцінювання динаміки валового збору зерна і його факторів спочатку визначимо:

$$I_{\text{вал.збору}} = I_{\text{серед.урож}} \times I_{\text{розм.пос.пл}} \quad (1)$$

$$\frac{\sum y_1 S_1}{\sum y_0 S_0} = \frac{y_1}{y_0} \times \frac{\sum S_1}{\sum S_0} \quad (2)$$

$$\frac{225298}{171651} = \frac{49,44}{35,79} \times \frac{4557}{4796}$$

$$1,313 = 1,381 \times 0,950$$

Обчислені індекси показують, що валовий збір сільськогосподарських культур у звітному році збільшився на 31,3%, у тому числі за рахунок зростання середньої урожайності на 38,1%. Загальний обсяг виробництва сільськогосподарських культур збільшився на $225298 - 171651 = 53647$ ц, у тому числі за рахунок підвищення середньої урожайності на $[(49,44 - 35,79) \times 4557] = 62203,05$ ц.

Щоб визначити вплив на динаміку валового збору сільськогосподарських культур змін урожайності і структури посівної площі, розкладемо індекс середньої урожайності на індекс урожайності фіксованого складу та індекс структурних зрушень.

$$I_{\text{серед.урож}} = I_{\text{урож.фікс.складу}} \times I_{\text{стр.пос.пл}} \quad (3)$$

$$\frac{y_1}{y_0} = \frac{\sum y_1 S_1}{\sum y_0 S_1} \times \frac{\sum y_0 S_1}{y_0 \sum S_1} \quad (4)$$

$$\frac{49,44}{35,79} = \frac{225298}{160038} \times \frac{171651}{35,79 \times 4557}$$

$$1,381 = 1,408 \times 1,052$$

Загальне зростання середньої урожайності на 38,1% зумовлене підвищенням урожайності окремих культур на 40,8% і вдосконаленням структури посівної площі на 5,2%.

Отже, отримані результати розрахунків свідчать про тісний зв'язок економічної безпеки з показниками динаміки валової продукції аграрного підприємства та впливу на неї посівної площі, урожайності та валового збору.

Висновки. Процес успішного функціонування аграрного підприємства багато в чому залежить від рівня забезпечення його економічної безпеки. Головна мета економічної безпеки підприємства полягає в тому, щоб гарантувати його стабільне і максимально ефективне функціонування в цьому періоді і високий потенціал розвитку в майбутньому. Рівень економічної безпеки аграрного підприємства залежить від того, наскільки ефективно його керівництво і фахівці будуть здатні уникнути можливих загроз і ліквідувати шкідливі наслідки окремих негативних складових зовнішнього і внутрішнього середовища. Узагальнюючи результати проведеного дослідження, можна відзначити наявність тісного зв'язку комплексного показника економічної безпеки аграрного підприємства з виробництвом валової продукції. Обґрунтування та застосування оцінювання впливу окремих факторів на зміну результативного показника аграрного підприємства, дозволить обґрунтовано приймати господарські рішення та спрогнозувати реакцію показника економічної безпеки на відповідні дії.

Бібліографічний список.

1. Зубок М. І., Зубок Р. М. Безпека підприємницької діяльності: Нормативно-правові документи комерційного підприємства, банку. – К.: Істина, 2004. – 144 с.
2. Довбня С. Б. Діагностика рівня економічної безпеки підприємства / С. Б. Довбня, Н. Ю. Гічова // Фінанси України. – 2008. - №4. – С. 88-97.
3. Користін О. Є. Економічна безпека : навч. посіб. / О. Є. Користін, О. І. Барановський, Л. В. Герасименко. – К. : КНУВС, 2010. – 368 с
4. Кульчинська, О. О. Роль стратегічного планування в ефективній діяльності підприємств [Текст] / О. О. Кульчинська // Вісник. Економіка. Проблеми економічного становлення. – 2012. – № 1. – С. 83- 88.
5. Купалова Г.І. Теорія економічного аналізу [Текст] : навч. посібник / Г. І. Купало- ва. - К. : Знання, 2008.. - 639 с.
6. Шлыков В.В. Комплексное обеспечение экономической безопасности предприятия. – СПб, – 1999. – 138с.
7. Яремова М.І. Проблеми розвитку сільськогосподарських підприємств та загроз їх економічній безпеці / М.І. Яремова // Україна: Схід- Захід – проблеми сталого розвитку: матеріали 2-го туру Всеукр. наук.-практ. конф., 24-25 листоп. 2011 р. – Львів: РВВ НЛТУ України, 2011. – Т. 1. – С. 283–286.

References.

1. Zubok, M. I. and Zubok, R. M. (2004), *Bezpeka pidpriemnytskoi dilnosti: Normatyvno-pravovi dokumenty komertsiiinoho pidpriemstva, banku* [Security dilnosti business: Legal documents business, bank], Istyna, Kyiv, Ukraine, p. 144.
2. Dovbnia, S. B. and Hichova, N. Yu. (2008), "Diagnosis of economic security", *Finansy Ukrainy*, vol.4, pp. 88-97.
3. Korystin, O. Ye. Baranovskyi, O. I. and Herasymenko, L. V. (2010), *Ekonomichna bezpeka* [Economic security], KNUVS, Kyiv, Ukraine, p.368.
4. Kulchynska, O. O. (2012), " The role of strategic planning in the effective operation of enterprises", *Visnyk. Ekonomika. Problemy ekonomichnoho stanovlennia*, vol. 1, pp. 83- 88.
5. Kupalova, H.I. (2008), *Teoriia ekonomichnoho analizu* [Theory of Economic Analysis], Znannia, Kyiv, Ukraine, p.639.
6. Shlykov, V.V. (1999), *Komleksnoe obespechenie jekonomicheskoy bezopasnosti predpriyatija* [Complex support of economic security], SPb, Russia, p. 138.
7. Yareмова, M.I. (2011), "The problems of agricultural enterprises and threats to economic security", Scientific and Practical Conference "Ukraine: East-West - a problem of sustainable", RVV NLTU Ukrainy, vol. 1, Lviv, Ukraine, pp. 283–286.

Стаття надійшла до редакції 20.01.2017 р.

Вропу

ТОВ "ДКС Центр"